

v oblasti informačných technológií, veriaci v ich neobmedzenú silu a možnosti.

Čo dodať na záver? Výsledný dojem z celej knihy je značne rozpačitý, pretože šírka problematiky, ktorú zostavovatelia naznačili výberom príspevkov, ukazuje len to, do akých možných oblastí teoretického alebo praktického zasahuje a môže zasahovať etika. Vo viacerých prípadoch sa etické celkom stratilo, ba až rozplynulo v tom inom, a tak aj predstava o etickom zostala potom dosť hmlistá, neurčitá. Aj tam, kde etické zostalo primárne v centre pozornosti autorov, je skôr spochybňované (v tradičnom ponímaní) bez toho, aby autori ponúkali nejakú jasnejšiu odpoveď na to, ako ďalej s etickým a etikou vôbec. Zdá sa mi však, že postmoderné uvažovanie o etickom a etike si takéto ciele ani nekladie. Skôr sa zameriava na kritiku, spochybňovanie, či rovno búranie tradičných predstáv o etike a etickom. Aj to má však svoj nepopierateľný význam v sporoch s tradicionalistami a absolutistami v etike, prípadne v určitých etických teóriách. K riešeniam otázok v týchto sporoch by však postmoderné uvažovanie prispelo ešte viac, keby sa vo väčšej miere sústredilo na etické a etiku, pretože v opačnom prípade sa dostáva na pôdu mimo samotnej etiky a jeho sila, resp. význam a možnosti, ako prispieť k riešeniu týchto sporov v rámci súčasných etických diskusií, veľmi významne klesajú.

Vasil Gluchman

prof. PhDr. Vasil Gluchman, CSc.

Katedra filozofie FF PU Prešov

17. novembra 1

080 78 Prešov

SR

e-mail: gluchman@unipo.sk

PROJEKT SOPHISTES*

Tohtoročná súťaž Študentskej vedeckej odbornej konferencie (ŠVOK), organizovaná na Katedre filozofie a dejín filozofie FiF UK v Bratislave, mala osobitne vysokú úroveň. Jedna práca ma však ako člena hodnotiacej komisie zaujala natoľko, že som sa rozhodol napriek tomu, že si jej autor želá zostať v anonymite, odporučiť ju do pozornosti širšej odbornej komunity. Nejde tu o klasickú študentskú prácu, ale o projekt vcelku ojedinelý a z hľadiska potrieb akademickej komunity na prahu 21. storočia nanajvýš aktuálny. Náš študent vytvoril počítačový program, ktorý dokáže spracovávať prakticky neobmedzený rozsah databáz originálnych textov a ich prekladov spôsobom, ktorý poskytuje nepredstaviteľnú pomoc tak profesionálnemu prekladateľovi, študentovi pracujúcemu s pôvodným textom, ako aj laikovi, odkázanému len na jazykovú komparáciu existujúcich prekladov.

Projekt označený pre svoju originalitu a dômyselnosť gréckym výrazom *Sophis-*

tes (= pôvodne *múdry muž*, *mudrc*) dokáže vyhľadávať v elektronickej databáze textov slová a slovné spojenia zadané v ľubovoľnom jazyku a vyhľadať príslušné paralelné miesta v dostupných prekladoch, prípadne späť aj v origináloch. Program zobrazuje vždy tri vety pred a za daným výskytom hľadaného spojenia. Toto riešenie je z hľadiska akademických potrieb dostatočné a neprekračuje hranice slovenského zákona o autorských právach.

Užitočnosť predkladaného projektu, ktorý je publikovaný na internete v bilíngválnej slovensko-anglickej verzii a ktorý už získal medzinárodnú licenciu na komerčne využiteľný software, vyplýva predovšetkým z jeho otvorenosti. Databáza textov, ktorá sa zatiaľ obmedzuje len na niekoľko titulov, sa bude podľa autorovho prísľubu priebežne dopĺňať, pričom môže vzniknúť – aspoň podľa mojich laických odhadov – mohutný internetový projekt priam globálneho akademického významu typu *Perseus* alebo *Gutenberg*. Autor uvádza, že algoritmus, ktorý použil na lokalizáciu daného miesta v paralelných textoch dosahuje úspešnosť okolo 92 %. Pri skúšaní v praxi sa naozaj program občas „netrafiť“ do príslušného miesta v paralelnom texte, ale vzhľadom na kontext zobrazovaných šiestich viet sa táto nepresnosť skutočne dá „manuálne“ korigovať.

Projekt *Sophistes* je konštruovaný tak, že dokáže vyhľadávať nielen celé slová, ale aj rôzne gramatické tvary toho istého slova, prípadne reťazce slov. V prvom prípade však musíme zadať len tú časť slova (koreň), ktorá sa v jeho rôznych flektívnych tvaroch opakuje: napr. ak chceme vyhľadať všetky tvary slova *sloboda* v Špaňárovom preklade Aristotelovej *Politiky*, zadáme len reťazec *slobôd*. Ak zadáme reťazec slov, ktoré sa v danom texte bezprostredne vedľa seba nenachádzajú, program nám vyhľadá miesta ich najbližšieho vzájomného výskytu.

Na tomto mieste azda netreba zvlášť vysvetľovať, aký význam má porovnanie spôsobov prekladu daného originálneho miesta u rôznych prekladateľov. S prekladmi musí pracovať i ten najpovolanejší znalec zdrojového jazyka jednoducho preto, že nemôže prehliadnuť obrovské množstvo interpretačnej práce, ktoré predchádzajúce preklady stelesňujú. Osobitne to platí pre preklady z oblasti filozofie, kde je potrebné starostlivo zvažovať prekračovanie vžitej translatickej tradície, aby nedošlo k nedorozumeniam, zbytočnej multiplikácii a zmätkom. Chcem tiež upozorniť na jeden závažný moment týkajúci sa oblasti, ktorej sa profesionálne venujem. Pri antických dielach sa stretávame s tým, že na internete sú často dostupné preklady aj veľmi „odľahlých“ gréckych a latinských autorov, ale ich využiteľnosť na vedecké účely je prakticky nulová, lebo neobsahujú podrobné označenie príslušných kapitol a riadkov (u Platóna tzv. paginácia). Práve tento problém rieši projekt *Sophistes* – pravda, za predpokladu, že sa podarí do jeho databáz zaradiť aj originálne – hoci aj nepaginované – diela príslušných autorov. V tejto súvislosti by som povzbudil autora projektu, aby neváhal osloviť zodpovedných predstaviteľov veľkých akademických internetových projektov (spomínaný *Perseus*, prípadne *Gutenberg*) so žiadosťou o možnosť zabudovania príslušných textových databáz do projektu *Sophistes*.

Recenzované dielo je výnimočné tým, že jeho autor musel vo svojej osobe stelesňovať celkom ojedinelé a zriedkavé spojenie humanitne vzdelaného človeka na

jednej strane a programátora na strane druhej. Dokazuje, že informatizácia spoločnosti a všetkých oblastí ľudského bytia vôbec nemusí znamenať „dehumanizáciu“ ľudstva a stratu záujmu o tradičné formy – predovšetkým slovesnej a knižnej – kultúry. Naopak, organické prepojenie klasických (filologických) a moderných (informačných) prístupov sa stáva veľmi progresívnou – a niekedy sa zdá, že dokonca jedinou – cestou rozvoja našich humanitných štúdií v novom tisícročí.

*Tento jazykový nástroj je publikovaný na internete: <http://sophistes.burundi.sk/>

Andrej Kalaš

Mgr. Andrej Kalaš
Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK
Šafárikovo nám. 6
818 01 Bratislava
SR